

mărfurile lor pe toată linia Dunării. Este de remarcat de asemenea faptul că în stadiul actual al cercetărilor, Durostorum este ultimul mare punct de pe limes de unde s-au recoltat un lot important de piese terra sigillata.

Întinzându-se pe o perioadă de timp de două secole, importul de vase de lux occidentale reprezintă o latură interesantă nu numai a comerțului, dar ne oferă indicații și asupra sensului unor influențe și orientări ale populației de pe limesul Dunării de Jos.

O lungă și foarte importantă, prin noutățile aduse, listă bibliografică întregește valoarea lucrării doamnei Alexandra Dimitrova-Milčeva, lucrare deosebit de utilă pentru ceramiștii care se ocupă nu numai strict de așezările în discuție, ci și pentru cei care cercetează perimetrul din România al limesului, respectiv segmentul de la Durostorum în aval și pentru zona nord dunăreană.

Crișan Mușețeanu

RICHARD REECE, *The Later Roman Empire. An Archaeology AD 150–600*, Stroud/U.K – Charleston/U.S.A., 1999, 192 p.

Așa cum autorul relatează în prefață (p. 7–8), lucrarea reprezintă aprofundarea unor aspecte tematice ale unui curs predat vreme de 26 de ani studenților de la Institutul de Arheologie al Colegiului Universitar din Londra. Sunt tratate cu deosebire temele care l-au preocupat în mod special pe autor, prilejuindu-i ample comentarii și constatări. Deși se pornește de la premisa că cititorul a fost deja inițiat în istoria evenimentială și a mentalităților perioadei 150–600 p. Chr. de alte lucrări de specialitate, sinteza debutează cu o introducere în context, făcându-se comparație între perioada de început a Imperiului și epoca târzie, cu transformările evidente reflectate în istoriografie, administrație, viața orașelor, comerț și meșteșuguri, la nivelul credințelor și artei.

Cuprinsul propriu-zis este structurat în nouă capitole principale, urmate de un glosar de termeni și concepte creștine (p. 173–180), un apendice bibliografic pentru fiecare din temele de bază ale lucrării (p. 181–184), explicația planșelor (p. 185–187) și un index alfabetic (p. 188–192).

Capitolul 1 (p. 19–31) se referă la sculptura monumentală și reprezentarea oficială, cu o paralelă între monumente imperiale de marcă, eșalonate cronologic de la Titus la Theodosius I, fiind analizate structura, momentul realizării, simbolistica, aspecte precum scăderea treptată a importanței Romei ca reședință imperială, potrivit ariei de răspândire a monumentelor sculpturale târzii și utilizarea în cazul acestora a unor

elemente stilistice preluate din tradiția secolelor anterioare.

Capitolul 2 (p. 33–44) este dedicat studiului portretisticii imperiale, cu ipostazele caracteristice fiecărei epoci, așa cum reflectă efigiile de pe monede, reprezentările statuare și mozaicurile, unde se observă diminuarea în timp a importanței persoanei în favoarea instituției imperiale pe care o reprezintă.

Capitolul 3 (p. 45–71) prezintă pictura și frescele-mozaic, de la primele manifestări de artă creștină din celebrele catacombe, în speță cea de pe Via Latina, la nu mai puțin cunoscutele mozaicuri de la Ravenna, Roma și Constantinopol, cu comentarii vizând diversele scene biblice redate, sau diferențe stilistice datorate caracterului ortodox sau arian al monumentelor descrise.

În capitolul 4 (p. 73–87) sunt studiate manuscrisele de lux, bogat ilustrate, cu valoare artistică, dar și istoriografică, transpunând imagistic și scriptic teme istorice, biblice și mitologice.

Capitolul 5 (p. 89–108), intitulat *Biserici*, analizează arhitectura sacră, începând cu primele forme de instituționalizare a bisericii creștine, respectiv epoca constantiniană, ridicarea fiecărei biserici, baptisteriu sau mausoleu avându-și povestea sa, în care mitul și realitatea se întrepătrund.

Următorul capitol (p. 109–127) monitorizează reprezentările de artă, sacră și profană, concretizate într-o varietate de obiecte din argint, aflate

cu deosebire în tezaure, cu unele considerații în legătură cu proveniența și structura acestora.

Capitolul 7 (p. 129–145) se intitulează *Monedele și economia*. Este discutată dinamica circulației monetare de-a lungul epocii imperiale, implicit reformele monetare, modificările de titlu și greutate și difuziunea în Barbaricum.

Capitolul 8 (p. 147–161) constituie o trecere în revistă a elementelor de cultură materială, utile în reconstituirea vieții de toate zilele din perioada studiată. Categoriile de material arheologic cel mai frecvent întâlnite în descoperiri sunt prezentate ca atare, însoțite de comentarii și concluzii: oasele de animale, ceramica, sticla, piesele de port și podoabă, pictura murală din amenajările funerare etc., oferind indicii asupra contactelor cu lumea barbară.

Ultimul capitol (p. 163–171) face o prezentare succintă a principalelor evenimente ce au marcat istoria Imperiului, insistându-se asupra evoluției instituției imperiale, în particular asupra succesiunii și asocierii la tron.

Lucrarea a fost realizată în condiții grafice excepționale, cu 16 planșe color și 73 de figuri în text, de foarte bună calitate – multe dintre fotografiile fiind realizate chiar de Richard Reece, constituind o sinteză deosebit de interesantă și utilă pentru cunoașterea perioadei imperiale romane târzii.

Trebuie adăugat că autorul este bine cunoscut cititorilor români, în special pentru contribuțiile în domeniul numismaticii, fiind și membru de onoare al Societății Numismatice Române.

Theodor Isvoranu

ALFRIED WIECZOREK, HANS-MARTIN HINZ (editori), *Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie*, Stuttgart, 2000, I–II, 998 p., 551 fig.; III (Katalog), 547 p., 671 fig.

La baza impresionantei lucrări stă expoziția intitulată „Europa Centrală la anul 1000” un proiect comun german-polonez-slovac-ceh-maghiar, având ca temă formarea țărilor și popoarelor în Europa Centrală la anul 1000 pe de o parte și imperiul franc de răsărit și imperiul târziu romano-german pe de altă parte. Integrarea slavilor de vest și a maghiarilor în sfera culturală apuseană este considerată începutul genezei Europei Centrale și a unității ei culturale.

Expoziția este itinerantă și are loc în perioada 20.08.2000–29.09.2002 după cum urmează: Magyar Nemzeti Múzeum, Budapesta între 20.08.2000–26.11.2000; Muzeum Narodowe Krakow, Krakovia între 20.12.2000–25.03.2001; Martin Gropius-Bau, Berlin între 13.05.2001–19.08.2001; Reiss Museum, Mannheim între 7.10.2001–27.1.2002; Národní muzeum v Praze, Praga între 3.03.2002–2.06.2002; Slovenské národné múzeum, Bratislava între 7.07.2002–29.09.2002. Grandioasa expoziție (cea mai mare de acest gen din Europa) la care s-au implicat și președinții: Germaniei, Ungariei, Poloniei, Cehiei și Slovaciei s-a desfășurat sub înalțul

patronaj spiritual al autorităților ecleziastice din țările respective. La realizarea acesteia au participat prin donații de obiecte 179 de instituții (muzee, biblioteci, institute etc.) din 12 țări precum și un număr de 195 de persoane care și-au adus contribuția în calitate de autori ai textelor (147), cât și ca redactori, traducători, secretari de redacție etc.

Lucrarea se deschide cu un cuvânt de salut din partea dr. Walter Schwimmer, secretar general al Consiliului Europei, după care urmează o introducere privind Europa Centrală la anul 1000 semnată de trei reputați specialiști Alfried Wieczorek, Johannes Fried și Michael Müller-Wille.

Cele două volume care alcătuiesc lucrarea sunt structurate în 6 mari capitole: I. *Nașunile moderne și formarea lor în trecut* (p. 2–39); II. *Moștenirea antică și tradiția creștină* (p. 40–61); III. *Slavii și ungurii în Europa Centrală* (p. 62–339); IV. *Formarea Europei Centrale* (p. 340–825); V. *Noua moștenire: Nașunile în Europa Centrală* (p. 826–915); VI. *Perspectiva* (p. 916–928). La acestea se adaugă mai multe anexe cuprinzând: izvoarele